

YUNAN MİTOLOJİSİNDE PAN TANRISI VE RESİM SANATINA YANSIMASI

Derya ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Hakkari Üniversitesi Eğitim Fakültesi deryaozdemir@hakkari.edu.tr ORCID: 0000-0003-0471-7132

Özdemir, Derya. "Yunan Mitolojisinde Pan Tanrısı ve Resim Sanatına Yansımaları". idil, 97 (2022 Eylül): s. 1300–1310. doi: 10.7816/idil-11-97-04

ÖZ

Mitoloji sözlü ve yazılı anlatılar olarak geçmişten günümüze kadar birçok farklı alanda karşımıza çıkmaktadır. Bu alanlar arasında; edebiyat, şiir, tiyatro, sanat gibi disiplinlerarası birçok alan yer almaktadır. Doğu ve Batı'nın ortak kültürel bir mirası olan sözlü veya yazılı anlatılar sanat eserlerinde ait oldukları coğrafi ve kültürel değerlerden de etkilenerek farklı dönemlerde birçok sanatçı tarafından tekrar yorumlanarak görsellere aktarılmıştır. Mitolojide birçok tanrı ve tanrıça yer almaktadır. Yunan mitolojisine ait olan Pan çoban tanrısı sanat ortamında farklı zamanlarda birçok sanatçı tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. Çobanların ve sürülerin tanrısı olarak bilinen Pan, Yunan mitolojisinde yarı keçi yarı insan görünümüne sahip olarak tasvir edilmiştir. Pan'ın bu görüntüsü korkutucu ve ürkütücü bir tanrı olarak ifade edilmesine sebep olmuştur. Ayrıca efsanede Zeus, Hermes, Artemis, Argos gibi kahramanlar etkin rol almıştır. Pan, sanat eserlerinde efsanede geçen tasviri üzerinden yansıtılmış ve çoğu resimde Syrinx kahramanı ile birlikte kullanılmıştır. Pan'ı sanat eserlerine konu alan sanatçılar arasında; Peter Paul Rubens, Jan Brueghel the Elder, Filippo Lauri, François Boucher, Noel-Nicolas Coypel, Jacob Jordaens, Nicolas Poussin, Arnold Böcklin gibi birçok sanatçı yer almaktadır. Bu sanatçılar referans aldıkları Pan'ı kendi dönemlerine ait ışık-gölge, diyagonal biçimler, kompozisyon, renk, biçim ve kendilerine has üslupları içerisinde yorumlayarak yapıtlarına aktarmışlardır. Bu çalışmada, Yunan Mitolojisine ait Pan Tanrısı, resim sanatındaki sanatçılardan; Paul Rubens, Nicolas Poussin, François Boucher ve Jan Brueghel the Elder'in "Pan ve Syrinx" adlı eserleri üzerinden ele alınmıştır. Bu sanatçıların farklı zaman aralıklarında ele alarak oluşturdukları "Pan ve Syrinx" adlı yapıtların görsel anlatı dili, bu eserlerin ortak özellikleri ve bu eserleri birbirlerinden ayıran özellikler incelenmiştir. Ayrıca "Pan ve Syrinx" adlı eserler karşılaştırılarak içerik analizi yapılmış ve mitoloji efsanesi olan Pan'ın resim sanatındaki anlatılara olan yansımaları araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mitoloji, Yunan mitolojisi, Pan Tanrısı, Pan ve Syrinx

Makale Bilgisi:

Geliş: 19 Haziran 2022

Düzeltilme: 24 Temmuz 2022

Kabul: 22 Ağustos 2022

Giriş

Mitler bir anlamda güç ve inanç sistemlerini temsil etmektedir. Bu durum insanların yaradılışları ile gelen inanma ihtiyaçlarıyla ilişkili bir durumun göstergesi olarak görülebilir. Bunların temeli doğurganlığından ötürü taçlandırılan Ana tanrıça dönemine kadar gitmektedir. Yunanlılar çok geniş bir alana yayılmış ve çok fazla yabancı kültürle etkileşime girmişlerdir. Bu nedenle dinleri ve dünya görüşleri çeşitlilik kazanmıştır. Bu durum onların mitlerine ve sanat eserlerine yansımıştır. Yunanlıların Balkanlardan getirdikleri tanrılar ile dünyadaki diğer tanrıların etkileşimi devam etmiştir. Tüm dini inançlarını kapsayan tanrıları birbirleriyle bağdaştırarak doğanın işlevlerine ve farklı isimlerine sahip sayısız tanrının varlığına inanmışlardır. Yunanlıların efsaneleri doğal ve manevi dünyanın karmaşık gerçeklerini yansıtmaktadır. Efsanelerinde burçların konumu ve uygarlıklar arasındaki tarihsel karşılaşmalara yer vermişlerdir. İnsan oğlunun karşılaştığı doğa güçlerine tanrısal statüler yüklemişler ve dünyada sayısız tanrının olduğuna inanmışlardır (Laffert, 2012:109-111). Bu tanrılardan biri olan; çobanların ve sürülerin tanrısı olarak bilinen Pan, anlatılan hikayelere göre farklı bir görünüme sahiptir. Alnında iki adet boynuz bulunan Pan keçisi sakallı bir çeneye sahiptir. Aynı zamanda keçisi bacaklarına sahiptir ve her yere tırmanabilen bir tanrı olarak anlatılara konu olmuştur (Gezgin, 2019: 121). Aynı zamanda sürülerin, çobanların, hayvanların ve melankolik insanların şefkatli koruyucusu olarak tanımlanan bir "güç figürü" olarak Pan'a antik çağlardan itibaren çeşitli roller yüklenmiştir (Cooper-Dobbin, 2016:144). Yunan mitolojisini diğer mitolojilerle karşılaştırdığımızda, ağırlıklı olarak tanrı ve tanrıçaların insani özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Bu çalışmada Pan ise yarı insan yarı keçisi olarak tasvir edilmiştir. Pan miti M.Ö. dönemlerden başlayarak, daha sonraki dönemlerde de heykel ve resim sanatında sık sık tasvir edilen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Resim 1: Afrodite, Pan ve Eros, Helenistik Dönem, MÖ 100, Mermer, Yükseklik 130 cm, Ulusal Arkeoloji Müzesi, Atina.

Gezgin'e göre; Olymposlu tanrılar Pan dünyaya geldiğinde, onda evrenin bütünü görmüşler ve bu nedenle ona Grekçe "bütün" anlamına gelen Pan adını vermişlerdir. Pan'ın en önemli özelliklerinden birisi cinsel zevki temsil etmesidir. Bitmek tükenmek bilmeyen bir seks gücüne sahiptir ve tatmin olmak için perileri baştan çıkartmasıyla bilinmektedir. Öğle saatlerinde su kenarlarında ve çalılırlar arasında uyuyan Pan, uyku sırasında rahatsız edilmeyi sevmeyen, zevkine ve rahatına düşkünlüğü ile anılarak, çobanların ve sürülerin zevkini simgeleyen bir tanrı olarak yer almaktadır (Gezgin, 2019: 121). Leppert'in ifadesiyle Pan'ın hikâyesi toplumsal cinsiyet, şiddet ve kaybediş gibi birçok anlatıyı içinde barındırmaktadır. Diğer bir taraftan da Pan'ın müziği kaybetmenin tesellisi olarak konumlandırılmıştır (Leppert, 2009: 303). Pan'ın Syrinx ile olan ilişkisine göz atıldığında ise; Yunan mitolojisine ait bir hikâyeyi temsil ettiğini ve Pan'ın Syrinx'i kovalamasının hikâyesini anlattığı görülür. Güzel bir Naiad Perisi olan Syrinx Ladon Nehri sularında yıkanırken, Yunan tanrısı Pan tarafından gözlenir ve Pan onunla olmak ister. Syrinx bakire tanrıça Artemis'in bir perisidir (Philip, 2007:43).

Greek mythology in art'ta belirtildiğine göre Syrinx iffetli kalmak ister ve babası Potamoi Ladon'un onu Pan'dan kurtarması için dua eder. Böylece Syrinx babası tarafından nehir sazlığına dönüştürülür. Bu sazlıkların bazılarını Pan borulara dönüştürür ve Syrinx olarak da bilinen Pan borularını oluşturur. İddialı erkeklik, cinsel ve sosyal hakimiyet yoluyla sergilenirken, cinsel fetih fikri kadınların doğayı av olarak somutlaştırdığı antik Yunanistan'a kadar uzanmaktadır (Cooper-Dobbin, 2016:147). Pan'ın Syrinx ile olan hikâyesi resim sanatında farklı sanatçılar tarafından görsellere aktarılmıştır. Birçok mitte olduğu gibi Pan ve Syrinx konusunu çalışan ressamların çalışmalarında da Ovid'in metamorfozlarının etkisi görülmektedir. Ovid'in eserleri, kurbanın dehşeti ve tecavüzcünün odaklanmış arayışının, kadınları avlanan bir hayvan seviyesine kadar insanlıktan çıkardığı bir dizi 'kahraman' tecavüzü açıklamaktadır (Cooper-Dobbin, 2016:148). Bu hikâyeden yola çıkarak görsellere yansıyan Pan ve Syrinx ayrıca sanatçı bakışıyla tekrar bir dönüşüm yaşamaktadır.

*"...Yapraklarla süslü pan. Söylemişti ona bunları
Gidip anlatacağını. Karşılıksız kaldığını
Bütün yalvarmalarının nymphanın. Tarlalarda
Kumlu Ludo'nun sessiz sularına değin gelişini.
Sular engel olmuşsa ona, yakarmışsa kardeşlerine..."* (Eyüboğlu,1994:41).

Sürü ve Çoban Tanrısı olan Pan'ın adı erken dönem Yunanca "Paon" yani "Çoban" anlamına gelir. Ebeveynleri belirsiz olup çoğu kaynak babasının Hermes (Merkür) olduğunu söylese de bazıları Zeus (Jüpiter) olarak adlandırmıştır. Philip'in ifadesiyle Pan diğer tanrılarla Olympus Dağı'nda yaşamak yerine Arcadia'da dünya üzerinde yaşamayı tercih etmiştir. İyi huylu bir tanrı olarak bilinmesine rağmen, son derece şehvetlidir ve Lycaenum Dağı'ndan Ladon Nehri kıyılarına kadar kovaladığı Syrinx gibi perileri takip etmekle ün salmıştır.

Apollo'nun torunu olan annesi Dryope, bazen Penelope olarak adlandırılmaktadır, bu da Pan'ın Odysseus'un karısı Penelope'nin oğlu olduğu hikayelerine yol açmıştır. Pan, Hermes veya Zeus tarafından Odysseus'un karısı Penelope'nin oğlu olarak keçi veya koç şeklinde tanımlanırken, Penelope'nin kocası yokken tüm talipleriyle yattıktan sonra Pan'ın doğduğu söylenmektedir. Pan, tüm Dionysos Maenad'larını ve ay tanrıçası Selene'yi (Luna) baştan çıkardığı için övünmesine rağmen, çoğu zaman reddedilmiştir. En az tanınmış takibi, Herkül'ün sevgilisi, Lydia kraliçesi Omphale'dir (Philip,2007:42).

Pan ve Syrinx hikayesi resimlere genel olarak kovalama sahnesiyle yansıtılmıştır. Pan ve Syrinx ile ilgili ortak birkaç çalışma yapan iki sanatçı Peter Paul Rubens ve Jan Brueghel the Elder, Pan ve Syrinx adlı ortak çalışmalarını iki farklı bakış açısıyla resimlerine aktarmışlardır. Çalışmalardan ilkinde Pan'ın Syrinx'i yakaladığı sazlıklara dönüşmeden hemen önceki an resmedilirken ikincisinde Pan'ın Syrinx'i nehir boyunca kovalamasını resimlerine aktarmışlardır.

Pan'Peter Paul Rubens (1577-1640), Barok dönem sanatının önemli temsilcisi olan ve barok geleneğini en iyi şekilde yansıtan önemli bir Flaman sanatçısıdır. Sanatçı kompozisyonlarının çoğunda mitoloji efsanelerindeki semboller, av sahnelerinin yanı sıra, porte ve manzara resimleri, klasik hikayeler ve Hristiyanlık tarihindeki önemli bilgiler gibi konuları ele almıştır. Sanatçı, ilk başlarda; Caracci, Caravaggio, Tinteretto ve Hans Holbein gibi usta sanatçılardan etkilenmiştir. Özellikle, Rönesans Sanatçısı olan Tinteretto'un renk anlayışını çalışmalarında kullanmıştır. Daha sonra sanatçı, yapıtlarında, dramatik bir anlayış içerisinde hareket stilini ve figürlerdeki duygusallık görünümlü biçimlere vurgu yapmıştır.

17. yüzyılda bir başka önemli Flaman ressam ise Jan Brueghel'dir. Brueghel, yapıtların çoğunda manzara etkisinin yanı sıra din, mitoloji ve alegori gibi konuları da kullanmıştır. Brueghel, Paul Rubens'in yakın arkadaşı olup onunla birçok ortak çalışma yapmıştır. Bu ortak çalışmalar Brueghel'in manzara çalışmalarıdır. Rubens'in çalışmalarında figüratif etkiler ön planda iken Brueghel'in çalışmalarında daha çok manzara etkileri vardır. Bu iki sanatçının ortak çalışmış oldukları Pan ve Syrinx adlı eserde, Rubens'in büyük boyutlu figürleri Brueghel'in ise manzara etkileri öne çıkmaktadır.

Resim 2: Pan and Syrinx, Peter Paul Rubens & Jan Brueghel the Elder, Museumslandschaft Hessen Kassel, 1617, Tuval
Üzerine Yağlıboya, 40.0 x 61.0 cm.

Woollett'in ifadesiyle Rubens ve Brueghel'in ortak çalışması olan eserde, Rubens'in figürleri dikkat çekici büyüklükte ve resme hâkim görülmektedir. Bu eserde Brueghel'in arka planı diğer eserlerine göre normalden daha az ilgi çekmektedir. Yine de Brueghel'in muhteşem manzarası, ince bir zeminle hikâyeyi izleyiciye sunmaktadır. Figürlerin arkasındaki uzun sazlıklar resmin yüksekliğinin ötesine uzandığından, izleyicinin görüş açısına figürlere yakınlık hissi katmaktadır. Resimde figür boyunca konturlar dikkat çekmekte, özellikle Syrinx'in sağ bacağında Rubens'in hazırlık çiziminde kullandığı kahverengi çizgiler göze çarpmaktadır. Bruegel ile Rubens'in birlikte çalıştığı resimlerin çoğunda figürleri Rubens'in çizdiği söylenebilir. İki ustanın hangisinin ilk önce palet ve fırçayı eline aldıkları tam olarak belli olmamakla birlikte her iki sanatçının da eserde ortak bir bütünlük yakaladığı görülmektedir. Brueghel, Syrinx'in sol ayak bileğinin önüne ot bıçağını yerleştirmiş ve Pan'ın genital bölgesini saz sapları ile kapatmıştır. Brueghel ayrıca arka planda iki ördek çizmiştir. Son olarak, Pan'ın sakalına kısa yeşilimsi boya darbeleri kullanarak figürün göğsünde ve Syrinx'in saçlarında geçişi yumuşatmak amacıyla aralarında farklı geçişler kullanmıştır. Rubens çiziminde figürleri oluşturken antik çağlardaki örneklerden esinlenmiş gibi görünmektedir; Syrinx, iyi bilinen bir antik heykel olan Venüs Pudica'nın özgürce yorumlanmış kalem ve mürekkep versiyonundan türetilmiştir (Woollett,2006:72,75).

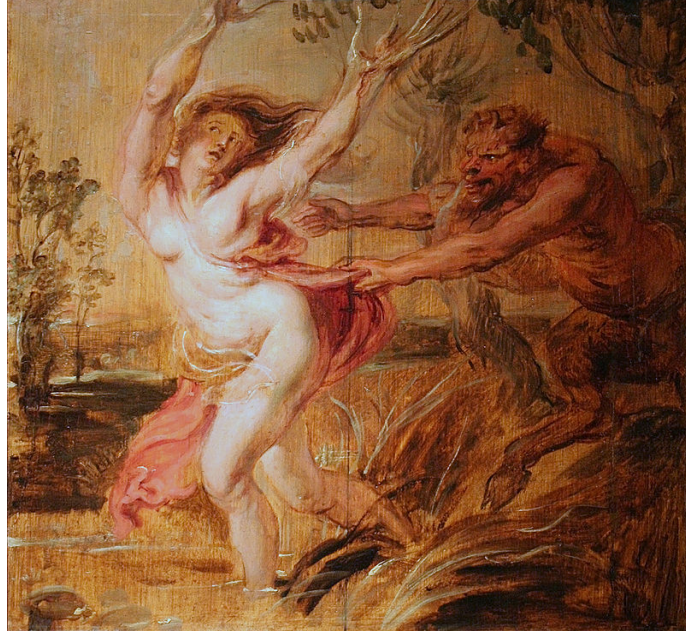
Resim 3: Peter Paul Rubens, Dört Kadın Figürü. Kalem ve kahverengi mürekkep, 27,1x17,7 cm. Amsterdam, Rijksmuseum, Rijksprentenkabinet.

Pan ve Syrinx efsanesi popüler bir konu olarak 17. yüzyılda Hollanda'da sık sık tasvir edilmiştir. Rubens'in konuları ile en yakın ilişkisi olan çıplak kadın imgeleridir. Eserleri döneminin ideal güzellik kavramını yansıtan özellikle duygusal ve şehvetli kadın imgesi tasvirleriyle ünlüdür. Eserlerindeki çıplaklar en çok klasik mitolojiden tanrıçalar ve su perilerinden oluşmaktadır. Çıplaklar, uyurken veya yıkanırken şehvetli tanrılar ve satirlerin dikkatlerini üzerine çekerler. Rubens'in bu sahneleri yaptığı zamanlarda tam bir figür ustası olduğu söylenebilir. Resme bakıldığında Syrinx'in yumuşak teninin altındaki doku ve kanı görmek zor değildir. Aynı şekilde Pan'ın bronzlaşmış vücudu da oldukça sert ve kaslı görünmektedir. Bu durum Rubens'in erkek figürlerine özgüdür. Brueghel ise seçkin bir Anvers ressamı olarak muhteşem manzaralar çizen köklü bir sanatçıdır. Dönemlerinin Flaman sanatçıları için belirli bir tarzı yakalamak ve güçlerini birleştirerek iyi eserler ortaya çıkarmak alışıldık bir eylem olduğundan Rubens ve Brueghel de bu büyüleyici görüntüyü yakalamak için iş birliği yapmışlardır. Bununla birlikte bu iki başarılı sanatçının biraraya gelmesi kendi dönemleri için bile sıra dışı ve dikkat çekici olmuştur (Herrick, 2015:24).

Resim 4: Jan Brueghel ve Peter Paul Rubens - Pan and Syrinx (II), 17. yüzyılın ilk yarısı, (Staatliches Museum Schwerin).

Rubens ayrıca Brueghel'den ayrı olarak da temayı ele almıştır. 1636'da IV. Philip'in Madrid dışındaki av köşkü Torre de la Parada için tasarladığı mitolojik resimler için Pan ve Syrinx'in bir yağlıboya tablosunu yapmıştır (Woollett,2006:75). Rubens'in kendisine ait olan Pan ve Syrinx adlı çalışmasında, Brueghel'le yaptığı çalışmanın aksine arka mekân daha geri planda kalırken, figürlerde sıcak renkleri kullandığı görülmektedir. Resimde ağırlıklı olarak sarı, kahverengi ve kırmızıya dönen tonlar hâkimken figürlerin boyutu ve ışık gölge etkileri de dikkat çekmektedir. Çalışmanın bütününe baktığımızda figürlerin üzerindeki ışık gölge etkileri açık bir şekilde görülmektedir. Syrinx figürünün bütününe, Pan'nın ise sol kol ve bacakları üzerinde parlak bir tonla ışık etkileri verilmiştir. Bu ışık gölge etkileri Rubens'in birçok çalışmalarında görülmektedir. Böylece figürlerin açık ton biçiminde yansıtılması figürleri çalışmanın içerisinde hem ön planda tutabilmekte hem de çalışmanın arka kısmındaki koyu tonlarla yapılmış manzara etkilerini birbirinden ayırmaktadır. Dahası, figürlerin hareket etkisi kuşlarla birleşip çalışmada bütünlük oluşturmaktadır.

Resim 5: Peter Paul Rubens, Pan ve Syrinx, 1636 dolaylarında, Yağlıboya, 27,8 × 27,8 cm, Bayonne, Musée Bonnat.

Rubens'in 1636'daki Pan ve Syrinx adlı çalışması yakından incelendiğinde, barok dönem sanatının özelliklerinin kullanıldığı dikkat çeker. Ayrıca açık kompozisyon biçimiyle resimde bitmeme etkisi figürler ve manzara ile yansıtılmıştır. Işık, gölge, tonlar çalışmada hareket etkisini artırmıştır. Işık, resmin bütün yüzeyine aynı ölçüde dağıtılmadan parçalar halinde kullanılmıştır. Çalışmanın bütün vurgusu Pan'ın üzerine yansıtılmıştır. Pan figürün açık parlak renk biçimiyle Syrinx'in figürün koyu tonu resimde derinlik etkisini artırmıştır.

Resim 6: Pan and Syrinx - François Boucher, National Gallery London, 1759, Yağlıboya, 32.4 x 41,9 cm

Boucher'ın Pan and Syrinx adlı çalışmasında ise; güzel peri Syrinx'e âşık olan Pan'ın, onu Ladon Nehri kıyısına kadar takip ettiği ve onu kucaklamak için atıldığında, Syrinx'in nehir tanrıçasını yardıma çağırdığı resmedilmektedir. Resimde, Pan'ın başına taktığı çelenk, köknar ağacına dönüştürülmüş olan aşkını temsil etmektedir. Eros'un elinde yanan meşale Pan'ın Syrinx'e olan aşkını temsil etmektedir. Pan'ın kovalamasından kaçarken, Syrinx bir sazlık kümesine dönüşür ve rüzgârın etkisiyle sazlıklardan tatlı müzik ortaya çıkar. Arzularını engelleyen Pan, sazları eşit olmayan uzunluklarda keser ve balmumu ile birbirine sabitleyerek ilk Syrinx veya Pan borularını yapar. Nehir tanrıçası Syrinx'in çığlıklarını duyar ve kurtarmaya gelir. Onu kollarında sıkarak bir sazlık kümesine dönüştürür. Pan'ı aşk arayışında hayal kırıklığına uğratar. Resimdeki su sürahisi veya çömleği genellikle bir nehir tanrısını veya tanrıçasını sembolize etmek için kullanılmıştır. Ladon Nehri burada bir su kavanozuyla bir su perisi olarak gösterilmiştir. Hikâyenin bazı versiyonlarında Ladon Nehri, Syrinx'i nehir sazlıklarına çeviren babasıdır (Philip,2007:42-43).

Bu resimde Boucher, resmin merkezine kadın figürünü yerleştirmiş ve Ladon'un eril figürünü ortadan kaldırmıştır. Syrinx bu resimde, diğerlerinden farklı olarak durumdan rahatsız gibi görünmemektedir. Syrinx, kendi bedenini güvenle sunuyor gibidir. Aynı zamanda Syrinx'in seyirlik olma durumundan da söz edilebilir. Diğer Syrinx figürleriyle karşılaştığımızda bu dikkat çekici bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum 17. YY. resimlerine yansıyan Pan ve Syrinx resimleri ile 18. YY. resimleri arasındaki farkı yansıtmaktadır. 17. yy. resimlerinde barok dönem sanatın etkileri bulunmaktadır. Bu dönemde genellikle biçimler daha çok koyu renkler, hareketli nesneler ve dramatik etkiler kullanılır. Ancak 18. yy. dönemi Rokoko sanatını temsil etmektedir. Bu dönem de resimler daha çok dekoratif, süslemeci biçimler ile pastel tondaki renkler; pembe, açık yeşil, mavi tercih edilmiştir. Francis Boucher'ın Pan ve Syrinx çalışmasında bitkilerde ve figürlerde dekoratif süslemeci bir anlatım tercih edilmiştir. Renkler ise, pastel açık ve çiğ tercih edilmiştir. Sanatçı yapıttaki nesneleri kendi üslubu doğrultusunda bol ışık içerisinde neşe, eğlence duygusunu vererek biçimlendirmiştir.

Resim 7: Pan ve Syrinx, Nicolas Poussin, 1637-1638

Tuval üzerine yağlıboya, 106 x 82 cm.

Madonna ve dört Aziz, üslubu ve görkemli görüntüsü ile geçmişe dayanmaktadır. Stili, ihtişamıyla, canlılığı ve çekiciliği ile geleceğin ön izlemesini vermektedir. Büyüleyici bir içeriğe sahip olan resmin yapım aşamasında, renk tabakasının altında ustanın eli hayati bir önem taşımaktadır. Bu resim sanatçının tam anlamıyla

bitmiş bir işi değildir. Ancak Nicolas Poussin'in bu çalışması stili ve tekniğin sadeliği ile dikkat çekmektedir. Figürlerinin hareketinde ciddi ve onurlu bir duruşla birlikte duyguları yakalamıştır (Singer ,2007:13). Pan tarafından takip edilen Su perisi, bir nehir tanrısının kollarına sığınır. Sağda, kıyıda, uzanmış olan nehir tanrısı ise büyük ilgi ile kovalamacayı izler. Pan'ın başının üzerinde havada ikinci bir çocuk, bir ok ve yanan bir meşaleyi taşır. Ön planda oynayan diğer iki aşk tanrısının, korkuları yüzlerine yansır. Bütün formlar, neredeyse hepsi çıplak, Syrinx'in sazlara dönüşümünün habercisi olan ağaçların arasında bir peyzajın ortasında görülür. Burada hiçbir şey gereksiz değildir. Figürler ve onları çevreleyen manzara ile uyumları, ışık efektleri ve modelleme ile mükemmel bir kompozisyon oluşturmuştur. Tasarımdaki zarafet, gerçek bir orman atmosferi, güneş ışığı, canlı hareketi temsil etmektedir. Poussin'in Su perisi, burada bir ilham kaynağı değildir fakat aynı zamanda gerçek bir orman perisi'dir. Ressamın mitolojik konulara ait yetmiş kadar esere sahip olması, bu temalara olan belirgin ilgisinin olduğunu göstergesidir. Kendisinin son çalışması ise yine aynı konuları kapsayan bitmemiş "Apollo ve Daphne" dir. Louvre'deki Kardinal'de sergilenmektedir (Denio, 1899: 63-64).

Resim 8: Pan and Syrinx , Jacob Jordaens, Royal Museums of Fine Art Belgium, 1618-19, Tuval Üzerine Yağlıboya, 176.0 x 136.0 cm.

Jacob Jordaens, Pan and Syrinx adlı eserinde ise, Pan'ın kaçan figüre neredeyse dokunduğu anı seçmiştir. Syrinx kendini Pan'dan korumak için kolunu kaldırmıştır. Resimde bir nehir tanrısı ve iki çocukla birlikte su kenarında bir karşılaşma ele alınmıştır. Bu eserde en çok dikkat çeken şey, parlak renklerin kullanılmaması ve aydınlık ile karanlık arasındaki keskin kontrasttır. Syrinx'in çıplak vücudu büyük parlak bir parça olarak dikkat çekmektedir. Bu parlaklığın aksine Pan, kahverengi tonlarındadır. Göğsü ve kolları kaplayan ağır koyu gölgeler görülmekte ve baş gölgelerin derinliklerinde yer almaktadır. Ayrıntılar neredeyse ayırt edilemez niteliktedir. Nehir tanrısı daha koyu kahverengidir. Jordaens'in diğer eserlerinde göremeyeceğimiz bir özellik olarak açık ve koyu kahverenginin tonlarıyla yumuşak bir geçiş hakimdir. 16. yüzyıl manzara ressamalarının ışık ve perspektif etkilerini bu şekilde yakalamaya çalışmışlardır. Fakat 17. yüzyıl ressamları açık ve koyu arasında daha yumuşak nüansları birleştirmeyi tercih etmişlerdir. Sanatçının bu çalışması ve diğer çalışmaları arasındaki fark o kadar büyüktür ki izleyici eseri Jordaens'a atfetme konusunda tereddüt edebilir. Ancak, Syrinx'in yüzü, seyrek saçları, büyük göz kapakları ve ayrık dudakları sanatçının sıkça kullandığı iyi huylu bir yüz ifadesine sahiptir. Erkek figürlerin düğümlü kasları da onun özelliğidir. Birçok satir ve perilerle ilgili çalışması olan Jordaens'ın bu tür konulara olan ilgisi dikkat çekicidir. Bu çalışmalarının birçoğunda Rubens'ten etkilendiği de gözlenmektedir (Rooses, 1908:47).

Sonuç

Sonuç olarak Pan ve Syrix konusu birçok mitin işlenişinde olduğu gibi farklı sanatçılar tarafından çalışılan bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Pan ve Syrix konulu resimler incelendiğinde temel ortak özellikler arasında Pan'ın Syrix'i kovalama sahnesinin ele alındığı dikkat çekmektedir. 17. yüzyıl ve 18. yüzyıla ait resimler üzerinde yapılan değerlendirmede ise içeriklerinde ait oldukları dönemin etkileri gözlenmektedir. Bunlarla birlikte; sanatçıların birbirleri ile iş birliği yaptığı ayrıca birbirlerinin yapmış oldukları Pan ve Syrix konulu çalışmalardan da etkilendikleri göze çarpmaktadır. Genel olarak çalışmalarda göze çarpan özellik ise Pan karakterinin koyu tenli ve kaslı bir şekilde resimlere yansıtılırken, Syrix'in ise açık tenli ve çıplak olarak yansıtılmasıdır. Mitlerin resim sanatına yansımaları şekillerinin ait olduğu dönem ve sanatçıların özelliklerine göre değişime uğradığı söylenebilir. Ayrıca efsanenin işlenişindeki sanatsal süreçte kadın imgesine bakış açılarından biri olan cinselliğin ön planda olduğu görülmektedir. Erkek imgesi güçlü ve saldırgan taraflarıyla ele alınırken kadının çıplak bir imge olarak, güçsüz ve erkek karşısında aciz bir imge olarak karşımıza çıktığı gözlenmektedir. Bu durum genel toplumsal kanın bir anlamıyla mitolojide de kadınlar üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bir diğer bakış açısıyla Syrix'in resimlerde baştan çıkarıcı bir imge olarak kullanıldığı söylenebilir.

Kaynaklar

- Cooper-Dobbin, Melanie. *Beings of nature and reason: mythological masculinities in early 18th-century French art and visual culture*. University of Adelaide, School of Humanites, 2016.
- Denio, E. Harriet. *Nicolas Poussin, his life and work*, Londra: S. Low, Marston yayınevi, 1899.
- Eyuboğlu, İsmet Zeki. *Ovidius – Dönüşümler*. İstanbul: Panel Yayınevi, 1994.
- Gezgin, Deniz. *Hayvan Mitosları*. Ankara: Sel Yayıncılık, 2019.
- Herrick, Francesca. *Rubens and His Legacy: Van Dyck to Cezanne, Main Galleries*, 2015.
- Laffert, Juliane. *"Başvuru Kitapları"* Çev. Nurettin Elhüseyni. İstanbul: NTV yayınları, 2012.
- Leppert, Richard. *"Sanatta Anlamanın Görüntüsü, İmgelerin Toplumsal İşlevi"* Çev.İsmail Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2009.
- March, Jenny . *"Klasik Mitler"* Çev. Semih Lim. İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Philip, Neil . *Myths & Legends Explained, The world's most enduring lained myths and legends explored and explained*, DK Yayıncılık, New York, 2007.
- Rooses, Max. *Jacob Jordaens His Life and Work*, Cornell Üniversitesi Kütüphanesi, 1908.
- Singer, Hans W. *Dresden I. The Royal Picture Gallery, Berlin, The Library of, The University of California Los Angeles*, Dijital yayın, 2007.
- Woollett, Anne ve Suchtelen, Ariane *Rubens and Brueghel A Working Friendship*, Royal Picture Gallery Mauritshuis.Los Angeles, 2006.
- "Greek Mythology" 24 Nisan 2020.<https://www.greekmythologyinart.com>

PAN GOD IN GREEK MYTHOLOGY AND ITS REFLECTION IN PAINTING

Derya Özdemir

ABSTRACT

Mythology appears in many different fields from the past to the present as oral and written narratives. Among these areas; There are many interdisciplinary fields such as literature, poetry, theater and art. Oral or written narratives, which are a common cultural heritage of the East and the West, were influenced by the geographical and cultural values they belong to in the works of art, and were reinterpreted by many artists in different periods and transferred to visuals. There are many gods and goddesses in mythology. Pan, the shepherd god of Greek Mythology, has been handled in different ways by many artists at different times in the art environment. Known as the god of shepherds and herds, Pan is depicted in Greek mythology as half-goat, half-human. This image of Pan caused him to be expressed as a frightening and frightening god. In addition, heroes such as Zeus, Hermes, Artemis, Argos took an active role in the legend. Pan is reflected in the works of art through its depiction in the legend and is used with the hero of Syrinx in most of the paintings. Among the artists who use Pan as a subject for their works of art; There are many artists such as Peter Paul Rubens, Jan Brueghel the Elder, Filippo Lauri, François Boucher, Noël-Nicolas Coypel, Jacob Jordaens, Nicolas Poussin, Arnold Böcklin. These artists have translated the Pan they refer to in their works by interpreting them in light-shadow, diagonal forms, composition, color, form and their own unique style. In this study, the Pan God of Greek Mythology, one of the artists in the art of painting; It is discussed through the works of Paul Rubens, Nicolas Poussin, François Boucher and Jan Brueghel the Elder, named "Pan and Syrinx". The visual narrative language of the works named "Pan and Syrinx", which these artists created by considering them at different time intervals, the common features of these works and the features that distinguish these works from each other were examined. In addition, the content analysis was made by comparing the works named "Pan and Syrinx" and the reflection of the mythological legend Pan on the narratives in the art of painting was investigated.

Keywords: Mythology, Greek mythology, God Pan, Pan and Syrinx